

میراث فرهنگی پیگیر توقف ساخت و ساز در حریم منظر قدیمی ترین سازه «دوپوش» کشور است

خطر خروج گنبد سلطانیه از فهرست جهانی

گزارش

نادر نینوایی
گروه زیست بوم

گنبد سلطانیه به مثابه یکی از نگین‌های تمدن اسلامی در دل تاریخ ایران زمین می‌درخشد و هر گوشه از بنای هشت‌ضلعی‌اش داستانی از گستره هنر و فرهنگ این دیار را روایت می‌کند. این گنبد که هفت قرن از عمرش می‌گذرد از دو دهه پیش در زمره آثار میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است تا بر اهمیتی که دارد چراغی افروخته و عیارش را در چشم جهانیان نمایان سازد.

تصاویر و اخباری که به تازگی در فضای مجازی منتشر شده اما زنگ خطری را به صدا درآورده است؛ ساخت و سازی در اطراف «گنبد سلطانیه» آغاز شده و این ساخت‌وساز غیرمجاز حریم منظر این اثر ثبت جهانی را به مخاطراتی جدی دچار می‌سازد. بر اساس هشدارهای کنشگران میراث فرهنگی این وضعیت می‌تواند به قیمت خروج نام گنبد سلطانیه از فهرست آثار یونسکو تمام شود. در این وضعیت نگران‌کننده بیم آن می‌رود که حریم منظر گنبد، یادگار سلطان محمد خدابنده هشتمین سلطان ایلخانی مخدوش شود و خطر خروج سازه آجری و گنبد فیروززای‌اش بر دل دوستداران میراث فرهنگی ایران سایه افکند.

ساخت‌وسازهای بلندمرتبه در نزدیکی گنبد سلطانیه شاید بسیاری را به یاد تجربه تلخ برج جهان نما در اصفهان بیندازد. در آن زمان قصد بر این بود که در فاصله‌ای دور از میدان نقش جهان، برجی تجاری بنا شود اما به سبب شکسته شدن خط آسمان این میدان تاریخی و خطر خروج آن از فهرست یونسکو نهایتاً پروژه متوقف شد. مجری هم مجبور شد دو طبقه را کوتاه کند.

اهمیت و تاریخچه گنبد سلطانیه

گنبد سلطانیه که هفت قرن است به درستی از سوی پیشینیان پاسداری شده امانتی است که به دست ما رسیده تا اگر امانت‌دار خوبی باشیم حفظش کرده و آن را به آیندگان واگذاریم. بنای این سازه هشت ضلعی که هم‌ساز با اقلیم منطقه و در جهت وزش باد بنا شده نشانی است از تسلط پیشینیان بر اصول معماری و دانش پرمایه آنها در خصوص جهت وزش بادها.

این بنا در سال ۷۰۳ هجری قمری به دستور «سلطان محمد خدابنده» مشهور به اولجایتو و به منظور انتقال پیکر امام علی (ع) از نجف به سلطانیه، پایتخت ایلخانان بنا شده است؛ آرزویی که البته با مخالفت علمای شیعه به انجام نرسید اما همین قصد و نیت آشکار می‌کند که شاه آنچه در چنته داشته برای ساخت بنا هزینه کرده و معمار هر شگردی که آموخته برای ساخت بنا به کار گرفته است. در آن دوران وظیفه رسیدگی به ساخت گنبد سلطانیه به وزیر محبوب شاه ایلخانی، یعنی خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی سپرده می‌شود.

این سازه باشکوه طی یک دهه تلاش مداوم و توسط معماری هنرمند به اسم «سید علی شاه» و با به‌کارگیری ۳ هزارکارگر بنا شده و سپس سه سال دیگر نیز مصروف انجام تزئینات گنبد می‌شود. سرانجام با منتفی شدن انتقال پیکر امام اول شیعیان این محل تبدیل به آرامگاه خود سلطان محمد خدابنده می‌شود.

بسیاری از صاحبان فن این گنبد فیروززای را شاهکاری در معماری عصر قلمداد کرده‌اند؛ شاهکاری که ۸ ضلع دارد و در هر ضلعش مناره‌ای سر برآورده و گویی دست به سوی آسمان دراز کرده است. در ابتدا پوشش سازه گنبد، آجرو کاشی و مزیّن به نام پروردگار، حضرت محمد(ص)، امام علی(ع) و نام سلطان محمد بوده اما کمی بعد به دستور شایخ سلطان و به دلایلی که هنوز بر کسی آشکار نشده این لایه اول را با گچ پوشاندند تا گنبد سلطانیه بدل به

ایران و عراق به دنبال گسترش همکاری‌های گردشگری فراتر از زیارت هستند

پلی روی اروند، پیوندی برای گردشگری

گزارش

گروه زیست بوم

در آستانه فصل جدیدی از همکاری‌های گردشگری، هیاتی ۴۰ نفره از فعالان صنعت گردشگری ایران، سفر خود به کشور عراق را از شهر بصره آغاز کردند. این سفر که با عنوان «رودشو گردشگری ایران و عراق» نامگذاری شده، با همت انجمن صنفی دفاتر خدمات مسافرتی ایران و همکاری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی برگزار شده است. سیدرضا صالحی‌امیری، وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، در پیامی ویدیویی بر روابط عمیق فرهنگی و تمدنی دو کشور تأکید کرد و گفت: «عراق را خانه اول

خود در منطقه و جهان می‌دانیم.» وی همچنین از ظرفیت‌های بالای گردشگری سلامت ایران با هزینه‌های مناسب سخن گفت.

گفت‌وگو با سران طوایف

این سفر به صورت نمادین از مسیر دریایی و از طریق اروند رود و شط العرب آغاز شد. حرمت‌الله رفیعی، رئیس انجمن صنفی دفاتر خدمات مسافرتی ایران، این مسیر را یکی از جذاب‌ترین و مقرون به‌صرفه‌ترین راه‌های سفر بین دو کشور دانست. یکی از نقاط برجسته این سفر، دیدار با سران طوایف و عشایر عراقی در بصره بود. حرمت‌الله رفیعی در این باره توضیح داد: «در برخی کشورها نظیر چین حکومت باید اجازه سفر اتباع آن کشور به دیگر کشورها را صادر کند و در شهر بصره در عراق این سران طوایف و عشایر عراقی هستند که این اجازه را صادر می‌کنند.

به همین دلیل هیأت گردشگری دو کشور در دیدار با سران طوایف عراقی در بصره خواستار تسهیل در تردد گردشگران ایرانی و عراقی به دو کشور شد و سران طوایف بصره نیز از این موضوع استقبال کردند که امیدواریم با توافقات انجام شده مسیر ورود گردشگران عراقی به ایران هموار شود و تعداد بیشتری گردشگر ورودی از عراق به ایران داشته باشیم.»

بصره: دروازه ورود گردشگران عراقی

مسلم شجاعی، مدیرکل بازاریابی و توسعه گردشگری خارجی، با اشاره به اهمیت ویژه بصره اعلام کرد: «بیش از ۴۰ درصد گردشگران ورودی به ایران از کشور عراق هستند و شهر بصره مبدأ اصلی این ورود است.» آمارها نشان می‌دهد در سال گذشته، ۳۰۴ میلیون گردشگر عراقی به ایران و ۸ میلیون ایرانی به عراق سفر کرده‌اند.

مجزور ساخت) موضوع را به کمیسیون ماده ۱۰۰ می‌برد. بردن موضوع به کمیسیون ماده ۱۰۰ باعث شده که از تخریب (سازه ایجاد شده در حریم میراث فرهنگی) جلوگیری شود و به همین دلیل ناچار شدیم دوباره شکایت کنیم و دستور توقف ساخت و ساز را داده‌ایم و منتظریم که وضعیت مشخص شود.»

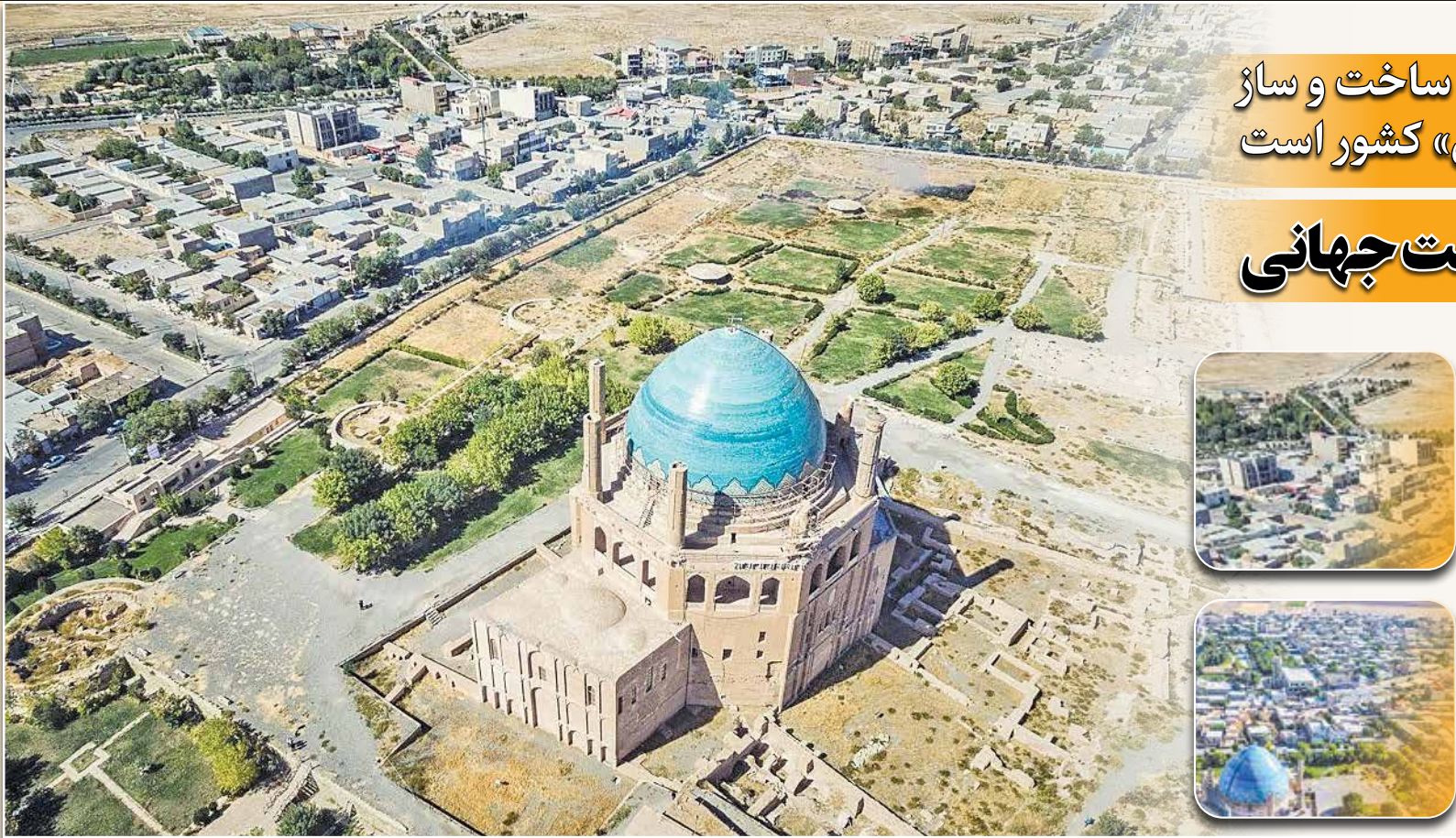
وی در پاسخ به این پرسش که آیا سازه در حال ساخت به لحاظ ارتفاعی که دارد برای حریم منظر و خط آسمان گنبد سلطانیه مشکلی به وجود می‌آورد یا خیر گفت: «با توجه به اینکه این محدوده تاریخی است ساخت و ساز مرتفع بر آن اثرگذار است و باید محدودیت‌ها رعایت شود.

به هر حال این ساخت و ساز مشکل‌ساز است و اداره کل میراث فرهنگی استان زنجان نیز خیلی وقت است که این موضوع را پیگیری کرده و حتی پیگیری‌های قضایی آن انجام شده است. چالش‌های موجود با شهرداری را حل کردیم اما باید این بنای نوساز ایجاد شده تخریب و محدودیت ارتفاع در این محدوده رعایت شود. در حال حاضر نیز دستور توقف ساخت و ساز را صادر

کرده‌ایم و تیم حقوقی میراث فرهنگی به شکل جدی پیگیری این موضوع است.» این مقام مسئول با رد ادعای اعطای هرگونه مجوز از سوی وزارت میراث فرهنگی برای ساخت این بنای مسأله‌ساز گفت: «هیچ‌گونه مجوزی از سوی میراث فرهنگی داده نشده است. متأسفانه اما از شهرداری مجوز گرفته‌اند و در همین رابطه از شهرداری شکایت کرده‌ایم و مدت زیادی است که پیگیری این مسأله هستیم و الان هم دستور توقف ساخت و ساز را گرفته‌ایم. برخی به دنبال این هستند که موضوع را به کمیسیون ماده ۱۰۰ برده جریمه‌ای پرداخت کرده و مشکل را حل کنند و به همین سبب دوباره شکایت کرده‌ایم و بخش حقوقی اداره کل میراث فرهنگی استان زنجان روی موضوع وقت گذاشته و کار می‌کند و دستور توقف جریمه‌ای وزارت میراث فرهنگی، چالش‌های قضایی آن انجام شده است و حتی چالش‌های موجود با شهرداری را حل کردیم اما باید این بنای نوساز ایجاد شده تخریب و محدودیت ارتفاع در این محدوده رعایت شود. در حال حاضر نیز دستور توقف ساخت و ساز را صادر

کلام آخر

گنبد سلطانیه به عنوان یک اثر تاریخی و فرهنگی ارزشمند نه تنها نمایانگر هنر و معماری اصیل عصر ایلخانی است و

بلکه راوی تاریخ و هویت ایرانیان نیز شمرده می‌شود. خطراتی که این اثر ثبت جهانی شده را تهدید می‌کند نشان از چالش‌های بزرگ در زمینه حفاظت از میراث فرهنگی کشور دارد؛ چالش‌هایی که دولت با آنها دست به گریبان است و باید از سدشان عبور کند. باید توجه داشت که ساخت و سازهای جدید در اطراف آثار تاریخی، بویژه در حریم گنبد سلطانیه می‌تواند تأثیرات منفی بر چشم‌انداز و هویت این آثار داشته باشد. این امر نه تنها به آسیب منظر اثر منجر می‌شود بلکه رواج چنین اقداماتی می‌تواند منجر به کم اهمیت شمرده شدن ارزش‌های فرهنگی و میراث تاریخی کشور شود. برای رفع مخاطرات کنونی آثار تاریخی همکاری میان نهادهای مختلف از جمله وزارت میراث فرهنگی، شهرداری‌ها و سازمان‌های غیردولتی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. به نظر می‌رسد این تنها با اتخاذ یک رویکرد جامع و هماهنگ است که می‌توان شرایط را برای حفظ و نگهداری آثار تاریخی و فرهنگی مهیا کرد. تمام نهادهای مسئول باید بر اساس اصول علمی و کارشناسی نظارت دقیقی بر فعالیت‌های ساخت و ساز در حریم آثار تاریخی داشته باشند و از انجام هرگونه فعالیت غیرمجاز در حریم آثار جلوگیری کنند.

علاوه بر این، آموزش و آگاهی بخشی به جامعه محلی درباره اهمیت میراث فرهنگی و مسئولیت‌های اجتماعی در حفظ آن می‌تواند به افزایش حساسیت عمومی نسبت به حفاظت از آثار تاریخی کمک کند. مشارکت مردم در نگهداری و حفاظت از این گنجینه‌ها می‌تواند به ایجاد حس تعلق و مسئولیت‌پذیری بیشتری منجر شود. در نهایت اگرچه گنبد سلطانیه به عنوان یک اثر ثبت‌شده در یونسکو از حمایت‌های بین‌المللی برخوردار است اما حفاظت از آن نیازمند اراده و اقدام جدی از سوی تمامی ذینفعان داخلی است. بدون شک آینده این اثر و آثار مشابه به تلاش‌های مشترک و متعهدانه‌ای که برای حفظ تاریخ و فرهنگ ایران صورت می‌گیرد وابسته است و نباید این نکته را نادیده گرفت.

است، نویدبخش فصل جدیدی در روابط گردشگری بین دو کشور همسایه است؛ روابطی که علاوه بر توسعه اقتصادی، می‌تواند به تحکیم بیش از پیش پیوندهای فرهنگی و تاریخی ملت‌های ایران و عراق بینجامد. رودشو گردشگری ایران در عراق ۱۴ مهرماه آغاز شد و امروز ۱۷ مهرماه به کار خود پایان می‌دهد.

آغاز فصل جدید همکاری‌ها

این رودشو گردشگری که در شهرهای بصره، بغداد و کربلا در حال برگزاری

بیش از ۴۰ درصد گردشگران ورودی به ایران از کشور عراق هستند و شهر بصره مبدأ اصلی این ورود است

حمایت دولت عراق از توسعه گردشگری

ناصر غانم مراد، رئیس سازمان گردشگری عراق، از دستور مستقیم محمد شیاع السودانی، نخست‌وزیر عراق، برای توسعه همکاری‌های گردشگری با ایران خبر داد و اعلام کرد: «دولت عراق با آغوش باز از فعالان بخش خصوصی گردشگری ایران استقبال می‌کند.» علی عابدی، سرکنسول ایران در بصره نیز با اشاره به محدود بودن سفرها به گردشگری زیارتی، خواستار معرفی جاذبه‌های متنوع تاریخی، تفریحی و سلامت دو کشور شد. این دیدگاه مورد تأیید تمام مسئولان دو کشور قرار گرفت و بر ضرورت توسعه گردشگری در حوزه‌های تاریخی، سلامت و علمی هم تأکید شد. سیدعلی یزدی‌خواه، رئیس مجمع نمایندگان تهران در مجلس نیز با انتقاد از معرفی نشدن جاذبه‌های گردشگری دو کشور به یکدیگر گفت: «متأسفانه

عراقی‌ها فقط راه مشهد، تهران، قم و شمال را می‌دانند در حالی که مقاصد بسیار جذاب‌تری در ایران وجود دارد.»

محیط زیست ۷ هزار محیطبان کم دارد

حمید طهرانی، معاون محیط زیست طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست، از کمبود بیش از ۷ هزار محیطبان در کشور و موافقت سازمان منابع طبیعی با فعالی ۱۰ قرق جدید خبر داد. وی در گفت‌وگویی با ایسنا قرق‌ها را رویکردی مؤثر برای حفاظت و ایجاد منافع اقتصادی از طریق طبیعت‌گردی دانست و گفت: «بیش از ۴۰ درخواست برای ایجاد قرق دریافت شده و ۱۹ قرق مردمی در کشور فعال‌اند.» به گفته او، مجوز فعالی ۱۰ قرق دیگر از سازمان منابع طبیعی اخذ شده و در دستور کار شورای عالی محیط زیست قرار دارد. ظهاری با اشاره به نتایج مثبت حفاظتگاه‌های مردمی افزود: «جمعیت حیات وحش در این مناطق طی یک دهه گذشته حدود ۱۰ برابر افزایش یافته، در حالی که در مناطق حفاظت‌شده دولتی چنین رشدی مشاهده نشده است.» وی همچنین از محدودیت‌های قانونی در مسیر توسعه قرق‌ها گفت و تأکید کرد: «مشارکت بخش خصوصی و جوامع محلی در حفاظت از تنوع زیستی ضروری است، زیرا سازمان حفاظت محیط زیست به دلیل کمبود امکانات قادر به گسترش مناطق حفاظت‌شده نیست. در حال حاضر تنها ۳۶۰۰ محیطبان در کشور فعالیت دارند، در حالی که برای دستیابی به استانداردهای بین‌المللی به حدود ۱۲ هزار محیطبان نیاز است.»

